

Yhteensovittavan kaupunkivihreän kehittäminen kaupunkiseutujen suunnittelussa

Kaupunkiympäristössä merkitystä on sekä pistemäisellä kaupunkivihreällä että viherrakenteen kokonaisuudella; maanpeitteellä, metsillä, viheristutuksilla ja villiinnytyillä alueilla. **Kaupunkivihreä** kattaa kaupunkien viheralueiden koko kirjon metsistä ja niityistä rakennettuihin puistoihin, katuistutuksiin ja pihoihin. Kaupunkivihreän määrää ja laatua osana ilmastoratkaisua, luontokadon pysäyttämistä, kaupunkiympäristön tervehdyttämistä ja ihmisten laaja-alaisen hyvinvoinnin tukemista tulee hyödyntää nykyistä enemmän ja kestävämmiin. Taustalla on vahva tavoite sovittaa yhteen kaupunkiseudun yhdyskuntarakenteen, liikennejärjestelmän ja viherrakenteen kehittämisen periaatteet sekä edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista ja hallintaa. Suunnittelussa korostuu kaupunkivihreän ja rakentamisen yhteensovittaminen kaupunkimaisilla alueilla.

MAL-verkoston jäsenseuduilla on vahvasti noussut erityisesti kaupunkiympäristön lähivihreä ja viheryhteyksien säilyttämisen ja lisäämisen tarve, sekä määrällisesti että laadullisesti. MAL-yhteensovittamismenettely on kiteytynyt pitkälti maankäytön, asumisen ja liikenteen kysymyksiin. Kaupunkiseutujen viherympäristön varmistaminen, ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja ekologisten yhteyksien vahvistaminen on tarpeen nostaa vahvemmin osaksi kaupunkiseutujen MAL-suunnittelua **niin MAL-sopimuseuduilla kuin pienemmillä seuduilla.**

Myös pienemmät kaupunkiseudut ovat tunnistaneeet tarpeen kaupunkiympäristön ja viheralueiden kokonaisvaltaiselle kehittämiselle. Kaupunkiseuduilla on tarpeen pohtia ja pilotoida malleja, miten kaupunkivihreän lisääminen parhaiten onnistuu lisäen sekä määrää että laatua erityyppisissä suunnittelukohteissa ja –tasoilla ja erikokoisilla kaupunkiseuduilla. On mm. tarpeen selvittää, minkälaisilla suunnitteluinstrumenteilla ja seurantamekanismilla tätä tavoitetta voidaan parhaiten edistää.

EU:n ennallistamisasetus ja kaupunkivihreän määrällisen tason tyydyttäminen

Teemaan liittyy olennaisesti EU:n ennallistamisasetus¹ (*Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus luonnon ennallistamisesta 2024/1991, annettu 24 päivänä kesäkuuta 2024*). Ennallistamisasetus on osa EU:n biodiversiteettistrategiaa, jonka laajana tavoitteena on pysäyttää luontokato ja kääntää luonnon monimuotoisuuden kehitys myönteiseksi 2030 mennessä. Ennallistamisasetuksen *kaupunkiekosysteemejä* koskeva artikla 8 edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista lisäämällä viilentävää latvuspeittoa ja tulvatorjuntaa parantavaa viherpeitteisyyttä. Toimet parantavat myös luonnon monimuotoisuutta, asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia sekä kaupunkiympäristöjen viihtyisyyttä ja houkuttelevuutta.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1991> ja sen suomennos.

Vuoteen 2030 mennessä kaupunkiekosysteemialueiden kaupunkivihreän ja kaupunkipuuston latvuspeiton kokonaispinta-alassa ei saa tapahtua nettohävikkiä vuoteen 2024 verrattuna. Vuodesta 2031 alkaen on saavutettava kasvava kehityssuunta, kunnes saavutetaan jäsenvaltion määrittelemä ja EU:n hyväksymä tyydyttävä taso. Artiklan velvoitteet koskeva kuntia, jotka täyttävät joko "kaupungin" tai "pienemmän kaupungin ja esikaupungin" määritelmän, ja näiden sisällä, jäsenvaltion niin halutessa, *kaupunkiklustereita, kaupunkikeskuksia ja kaupunkien lähialuetta*. Toisiinsa liittyvistä kuntien artiklan piiriin kuuluvista alueista voidaan muodostaa yhtenäinen seudullisen tarkastelun mahdollistava *kaupunkiekosysteemialue*. Suomen on seurattava kaupunkivihreän ja latvuspeiton kokonaismäärien kehitystä noin 60:ssä määritelmän täyttävässä kunnassa.

Ennallistamisasetuksen toimeenpanoa varten laaditaan kansallinen ennallistamissuunnitelma ja toimenpide-ehdotukset vuoden 2026 loppuun mennessä. **Kaupunkivihreän tyydyttävä taso** on kuitenkin vielä määrittelemättä. Vaikka seuranta tehdään kansallisen kokonaispinta-alan perusteella, kaupungin ja lähialueen **suunnitteluratkaisujen tulisi lähtökohtaisesti tuottaa kaupunkivihreää saman verran kuin rakentaminen sitä poistaa**. Kuntarajat ylittävässä kaupunkiseudullisessa suunnittelussa esimerkiksi kuntien yhteinen (teema)yleiskaava voisi edistää kaupunkiekosysteemialueen osalta artiklan tavoitteiden toteuttamista. MAL-verkoston ja ympäristöministeriön yhteishankkeessa pohditaankin, onko muilla seudullisilla (ts kuntarajat ylittävillä) ohjeistuksilla, strategioilla ja suunnitteluinstrumenteilla riittävää ohjaavaa vaikutusta.

Hankkeen tehtävä ja tavoitteet

MAL-verkoston, ympäristöministeriön ja kaupunkiseutujen yhteishankkeessa haetaan hyviä malleja ja käytäntöjä kaupunkivihreän kehittämiseksi määrän ja laadun suhteen kaupunkiympäristöissä ja kaupunkiekosysteemialueilla (seututaso). Erytystä huomiota kiinnitetään eri toimijoiden näkökulmien yhteensovittamiseen sekä konkreettisten toimintamallien tunnistamiseen ja jakamiseen. Hankkeen vuoropuhelussa ja keskusteluissa pohditaan tutkitun tiedon ja kerättyjen hyvien esimerkkien valossa, miten ennallistamisasetuksen tavoitteet ja kaupunkiseutujen omat kehittämistarpeet parhaiten yhdistyvät niin, että kaupunkivihreän määrä ja laatu paranevat samanaikaisesti.

Hankkeessa tavoitellaan vastausta kysymyksiin: *Miten parhaalla tavalla kehittää ja ylläpitää kaupunkivihreän määrää ja laatua yhdyskuntarakenteen suunnittelussa ja toteutuksessa, samalla kun kaupunkirakenne tiivistyy? Miten varmistaa viherympäristön laadulliset tekijät ja kytkeytyneisyys kaupunkiympäristössä ja seututasolla? Millaisia näkemyksiä MAL-verkoston kaupunkiseuduilla on kaupunkiekosysteemien viherympäristön tyydyttävästä tasosta (vrt ennallistamisasetus)? Minkälaisia kaupunkivihreään ja sen kytkeytyneisyyteen liittyviä ohjelmia, strategioita, ja suunnitteluinstrumentteja (hyvät käytännöt) kaupunkiseudut ovat ottaneet käyttöön, myös seututasolla? Miten kehitystä mitataan ja seurataan?*

Hankkeen keskeiset selvitettävät osiot

Kaupunkivihreän kehittäminen on keskeisessä roolissa kaupunkiseutujen kestävässä kehityksessä. Vaikka EU:n ennallistamisasetus keskittyy määrällisiin tavoitteisiin, kansallisessa kaupunkien viherympäristöjen kehittämistyössä voidaan huomioida laadulliset näkökulmat. Ennallistamisasetus on osa EU:n biodiversiteettistrategiaa, joka tähtää luontokadon pysäyttämiseen ja luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen. Tässä hankkeessa keskitytään erityisesti seuraaviin teemoihin:

1. Kaupunkivihreän laadullinen kehittäminen seututasolla

Keskeistä on tunnistaa ja määritellä kaupunkivihreän laadullisia tekijöitä seudullisessa kontekstissa. Tämä sisältää kuntarajat ylittävien viherrakenteiden tarkastelun ja kehittämisen. Laadun määrittely huomioi eri käyttäjäryhmien ja toimijoiden tarpeet sekä näkemykset. Erityistä huomiota kiinnitetään viheralueiden kytkeytyneisyyteen ja monimuotoisuuteen, sekä niiden rooliin osana kaupunkiympäristön kokonaisvaltaista kehittämistä.

2. Kaupunkivihreän määrän ja laadun yhteensovittaminen täydennysrakentamisessa

Hanke selvittää tapoja, joilla voidaan turvata ja kehittää kaupunkivihreää tiivistyvässä kaupunkirakenteessa. Tarkastelussa ovat erityisesti seudullisesti merkittävät täydennysrakentamishankkeet ja niiden yhteydessä toteutetut viherympäristön ja liikenneväyliin kohdistuvat ratkaisut. Keskeistä on löytää tasapaino erilaisten viherympäristöjen (hoidetut puistot, villiintyneet alueet, kaupunkiniityt) välillä sekä tunnistaa hyvät käytännöt viherympäristön turvaamiseksi rakentamisen yhteydessä.

3. Seudulliset suunnittelu- ja ohjausvälineet kaupunkivihreän kehittämiseen

Hankkeessa kartoitetaan ja analysoidaan kaupunkiseutujen käyttämiä työkaluja ja toimintamalleja kaupunkivihreän kehittämisessä. Tarkastelu kattaa seudulliset strategiat, yhteiset yleiskaavat, MAL-sopimukset sekä muut seudulliset instrumentit. Erityishuomio on kuntarajat ylittävissä ratkaisuisissa ja yhteistyömalleissa. Tarkastelu ulottuu sekä MAL-sopimuseutuihin että pienempiin kaupunkiseutuihin.

4. Kaupunkivihreän tyydyttävän tason määrittelyn tukeminen

Hanke tukee osaltaan ennallistamisasetuksen toimeenpanoa tuottamalla tietoa ja näkemyksiä kaupunkivihreän *tyydyttävän tason* määrittelyyn. Tavoitteena on tunnistaa suomalaisiin kaupunkiseutuihin soveltuvia mittareita ja kriteereitä, jotka tukevat sekä määrällisten että mahdollisten laadullisten tavoitteiden saavuttamista siten, että kaupunkivihreän määrä ja laatu paranevat kaupunkiseuduilla samanaikaisesti.

Yhteistyökumppanit

Kaupunkivihreän hyvät käytännöt - hanke toteutetaan ympäristöministeriön, MAL-verkoston koordinaation ja MAL-verkoston kaupunkiseutujen yhteistyönä.

Kustannus

Hankkeen selvitys- ja työpajaosuudet hankitaan tai kilpailutetaan. Hankkeen kustannusarvio on n. 28 000 euroa.

Työmenetelmät ja odotettavissa olevat tuotokset

- Hankkeessa toteutetaan desktop-kartoitus selvityksistä erityisesti seutu- ja kuntasektorilla. Kartoituksessa haarukoidaan kaupunkivihreän kehittämisen ja lisäämisen hyviä käytäntöjä lähinnä Suomesta ja Pohjoismaista.
- Hankkeessa toteutetaan vuoropuhelu kaupunkiseutujen kanssa kaupunkivihreän ja rakentamisen välisestä ristiriidasta, kaupunkivihreän säilyttämisen hyvästä ja tyydyttävästä tasosta ja niistä ilmiöistä ja kokonaisuuteen liittyvistä hyvän elinympäristön tekijöistä, joita kaupunkivihreään osana kaupunkiympäristöä liittyy.
- Hankkeessa toteutetaan vuoropuhelu hyvistä suunnitteluinstrumenteista ja seurannasta kaupunkivihreän lisäämiseksi kaupunkiympäristössä sekä seudullisella suunnittelutasolla.
- Hankkeessa laaditaan yhteenvedot ja nostot edellisistä toteutettavista aiheista sekä laaditaan kaupunkiseutujen MAL-yhteensovittavaa suunnittelua koskevat suositukset.
- Hankkeen johtopäätösten perusteella esitetään MAL-verkoston suositukset kansallisen ennallistamissuunnitelmassa huomioonotettavaksi sekä kaupunkivihreän tyydyttävän tason määrittämiseksi (yhteys ennallistamisasetuksen toimeenpanoon).

Hankkeen alustava aikataulu

Tammi-helmikuu

- Valmistelevat kokoukset ympäristöministeriön kanssa, hankesuunnitelman laadinta
- Hankkeen toteutus päätös MAL-verkoston ohjausryhmän kokous 30.1.25
- Hankkeen ohjausryhmän järjestäytyminen ja hankkeen käynnistäminen
- Konsulttikilpailu tai hankinta
- Viestintä hankkeesta

Maaliskuu-huhtikuu

- Konsultti tai hanketarjoaja esittäytyy ohjausryhmän kokouksessa, työsuunnitelman viimeistely
- Teeman 1. toteutus: desktop-selvitys kotimaisista ja pohjoismaisista hyvistä käytännöistä ja ohjausvälineistä

Touko-kesäkuu

- Yhteenvedo desktop kartoituksen huomioista
- Teeman 2. toteutus: teemaan liittyvän vuoropuhelun suunnittelu ja toteutus kaupunkivihreän ja rakentamisen välisestä ristiriidasta ja kaupunkivihreän säilyttämisen hyvästä ja tyydyttävästä tasosta erikokoisilla kaupunkiseuduilla (työpaja, Teams, kysely)
- Ohjausryhmän kokous ja syksyn osuuksien valmistelu

Elokuu-lokakuu (heinäkuu lomakuukausi)

- Teeman 3. toteutus: vuoropuhelu hyvistä suunnitteluinstrumenteista ja seurannasta kaupunkivihreän lisäämiseksi kaupunkiympäristössä (työpaja, teams).
- Vuoropuhelujen yhteenvedot ja keskeiset nostot pohjaksi seututason fokukseseen
- MAL-verkoston ohjausryhmän kokous, esittely hankkeen etenemisestä ja nostoista

Loka-marraskuu

- Yhteenvedot ja nostot edellisistä toteutettavista aiheista
- Teeman 4 toteutus: täydentävä vuoropuhelu kaupunkivihreän tyydyttävästä tasosta (teams, työpaja)
- Ohjausryhmän kokous: yhteensovittavan kaupunkivihreän kehittämisen seudulliset suositukset

Joulukuu

- Ohjausryhmän kokous, yhteenvedojen ja suositusten hyväksyminen
- MAL-verkoston ohjausryhmän esittely ja/tai vuosiseminaarissa esittely
- Loppujulkaisut ja tiiviit hyvien käytäntöjen politiikkasuositukset

Lopullinen viestintä ja tulosten jakelu kaupunkiseuduille tapahtuu vuoden 2026 alkupuolella.

i

ⁱ Suunnitelman laatijat: Kati-Jasmin Kosonen ja Eero Purontaus, MAL-verkoston koordinaatio, etunimi.sukunimi@tampereenseutu.fi

Suunnitelma on päivitetty ympäristöministeriön kommenttien perusteella 27.1.2025